

Araştırma Makalesi • Research Article

Kurtuluş Savaşı'ndaki Kadın Kahramanların Cumhuriyet Dönemi'ndeki Tematik Bir Müze Bağlamında İncelenmesi*Analysing the Female Heroes in the War of Liberation in the Context of a Thematic Museum in the Republic Period*Zeynep YAMAÇ ERDOĞAN^{a*}^a Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Bilecik / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-7677-8738

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 15 Eylül 2023

Kabul tarihi: 23 Ekim 2023

Anahtar Kelimeler:

Kurtuluş Savaşı,

Cumhuriyet,

Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar

Müzesi,

Turizm.

ÖZ

Kurtuluş Savaşı'ndaki Millî Mücadele Dönemi, erkeklerin cephede gösterdiği üstün mücadelenin yanı sıra kadınların da elinden gelenin ötesinde, çoğu zaman erkeklerin görevlerini de paylaşarak ve üstlenerek büyük bir kahramanlık sergiledikleri bir dönem olmuştur. Bu dönemde Halide Edip Adıvar başta olmak üzere, Kara Fatma ve daha birçok kadın kahraman verdikleri bağımsızlık mücadelesiyle Cumhuriyet'in temellerinin atılmasında da önemli role sahip olmuştur. Bu çalışmada, Kurtuluş Savaşı'ndaki kadın kahramanlar hakkında çeşitli bilgilere yer verilerek Ankara'da tematik bir müze olarak açılan Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi yerinde incelenmiş ve ziyaretçilerin müze deneyimiyle ilgili yorumları nitel analiz programı ATLAS.ti aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; müze tarihi ışık tutmasıyla millî bilinci pekiştirerek Millî Mücadele Dönemi'nin anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Bununla birlikte, ziyaretçilerin müzede yaşadıkları turizm deneyiminden memnun oldukları, müzede millî duygular yaşadıkları anlaşılmıştır. Tematik bir müze olarak kurulmuş olan Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi'nin, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Millî Parkı içerisinde yer almasının önemli bir avantaj olduğu düşünülmektedir. Müzenin içeriğinde yer alan canlandırmalar, maketler, ses sistemi, izletilen belgeler de görsel açıdan ziyaretçilerin deneyiminin kalitesinin artmasına ve gerçeklik duygusuyla adeta zamanda bir yolculuk yaparak çeşitli duygular hissetmesine hizmet etmektedir. Kurtuluş Savaşı'nda yaşanan zulme karşı özgürlük mücadelesi vermede ve vatani düşman işgalinden kurtarmada halk, büyük fedakârlıklar göstermiştir. Bu fedakârlıkların içselleştirilmesinde ve kadınların Millî Mücadele'deki rolünün anlaşılmasında Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi ağırlıklı bir konumda bulunarak Türk kadınına da onurlandırmaktadır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: September 15, 2023

Accepted: October 23, 2023

Keywords:

War of Liberty,

Republic,

Halide Edip Adıvar and Women Heroes

Museum,

Tourism.

ABSTRACT

The National Struggle Period in the War of Liberation is a period in which, in addition to the superior struggle of men at the front, women also displayed great heroism, often sharing and undertaking the duties of men. In this period, Halide Edip Adıvar, Kara Fatma and many other heroines played an important role in laying the foundations of the Republic with their struggle for liberation. In this study, Halide Edip Adıvar and Women Heroes Museum (Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi), which was opened as a thematic museum in Ankara, was examined on-site and visitors' comments about the museum experience were analysed through the qualitative analysis programme ATLAS.ti. According to the results obtained from the research; the museum contributes to the understanding of the National Struggle Period by reinforcing national consciousness by shedding light on history. In addition, it was understood that the visitors were satisfied with the tourism experience they had in the museum and that they experienced national feelings in the museum. It is thought that the location of the Halide Edip Adıvar and Women Heroes Museum, which was established as a thematic museum, within the Sakarya Battlefield Historical National Park is an important advantage. The reenactments, models, sound system, and documentaries in the content of the museum also serve to increase the quality of the experience of the visitors visually and to feel various emotions by travelling through time with a sense of reality. In the War of Liberation, the people showed great sacrifices in the struggle for freedom against the oppression and in liberating the homeland from enemy occupation. In internalizing these sacrifices and understanding the role of women in the National Struggle, Halide Edip Adıvar and Women Heroes Museum has a dominant position that also honours Turkish women.

^{*} Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: zeynep.erdogan@bilecik.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

Anatolian women played many roles during the National Struggle Period (1919-1923). In addition to the eastern, southern and western fronts, women heroes who supported Turkish soldiers and fought against the enemy behind the fronts fought for independence and tried to protect the integrity of the homeland by organising rallies, working as patient carers and nurses, carrying cannons and bullets, collecting aids for the army, sewing the soldiers' rips, cooking food, and personally fighting with weapons (Sarıçoban, 2017, p. 1331). The fact that women in the occupied territories called men to duty due to the attacks they suffered by foreign soldiers also played a role in the resistance of the people with a social unity. In addition, women also created a driving force for the people to start resistance by awakening large masses through associations and the press (Kurnaz, 1991, p. 107).

Within the scope of the General Directorate of Nature Conservation and National Parks, there are martyrdoms, monuments, trenches and hills as well as the Halide Edip Adivar and Women Heroes Museum within the Sakarya Battlefield Historical National Park located in Sakarya Village (formerly known as Tırnaksız Village) in Polatlı/Ankara district. Halide Edip Adivar and Women Heroes Museum was opened as a thematic museum in 2017. Since the museum is located in a national park, it is a museum affiliated to the Republic of Türkiye Ministry of Agriculture and Forestry, not the Ministry of Culture and Tourism.

The research was conducted in two stages. Qualitative research method was used in both stages. In the first stage, in order to use the descriptive case study technique, which is one of the qualitative research methods, Halide Edip Adivar and Women Heroes Museum, which honours Turkish women who contributed significantly to the National Struggle together with men, was visited and examined on site. In order to understand the contents used in the creation of the museum and the purpose and function of the museum, written and visual documents that the museum contains visited and examined by the researcher on 1 July 2023 in the first place. Then, various information was noted, the museum examined on-site, and photographs were recorded to be presented in the findings section.

In the second stage, content analysis technique, one of the qualitative research methods, was used. In this context, the comments on the Google platform about Halide Edip Adivar and Women Heroes Museum were analysed. On 21 July 2023, a total of 71 Google comments about the museum could be viewed. Of these comments; 36 of them are comments consisting of texts in which visitors express their thoughts, 3 of them are photos recorded by visitors in the museum, and the remaining 32 are stars given for scoring purposes. In this direction, 36 visitor comments were evaluated and the data were analysed using the content analysis technique.

In the light of the results obtained from the study, it is thought that the location of the Halide Edip Adivar and Women Heroes Museum, which was established as a thematic museum, within the Sakarya Battlefield Historical National Park is an important advantage. The reenactments, models, sound system, and documentaries in the content of the museum also serve to increase the quality of the experience of the visitors visually and to feel various emotions by travelling through time with a sense of reality. The written documents and photographs inside the museum are also of particular importance and attract attention since they are not documents that visitors can easily access in their daily lives.

When the results of the analysis of visitor comments about the museum are evaluated, the fact that the most repeated word in the comments is "tourism" also serves the objectives of the study. As a matter of fact, among the objectives of the study is to make inferences about the contributions that a thematic museum of this type will provide in terms of tourism and the role it will play in the product diversification of the destination. The tourism experience that people experience by visiting this thematic museum and the museum's function of shedding light on history reveal a satisfaction.

Increasing the number of thematic museums such as Halide Edip Adivar and Women Heroes Museum in the focus of various subjects is important in meeting the demands of visitors. As a matter of fact, such historical thematic museums have a significant function in helping individuals belonging to a society to learn their own culture and history, to be proud of their past, to internalise and compass the heroism in their history, and to see their own national values and past heroism through the eyes of foreigners. In addition, the fact that Halide Edip Adivar and Women Heroes Museum has unique features as being witness to history and sharing some authenticity play a role in the diversification of destinations, differentiation from other destinations and providing an identity for the destination. In future studies, it is recommended to address issues that will reveal the contributions of thematic museums to visitors, destinations and cultural tourism and help to reveal the achievements of the Republic with the research associated with the period of the National Struggle.

Giriş

19 Mayıs 1919 tarihi her ne kadar Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı olarak kabul görse de bu tarih öncesinde de Anadolu'da bölgesel direnişler ve yerel direniş örgütlerinin faaliyetleri başlamıştır. Bu noktada 19 Mayıs'ın asıl temel özelliğinin, Anadolu'nun pek çok yerinde birbirinden habersiz ve bağımsız nitelikteki yerel direniş örgütlerin birleşmesini amacıyla ulusal bir hareket planını hayat geçirmeye muvaffak olacak kişinin yani Mustafa Kemal Paşa'nın, Anadolu'ya adım atması olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim tüm direnişçiler Anadolu'da kendi bölgesinde silahlanıp direnmeyi ve ardından İstanbul'dan gelecek talimatları bekleme yolunda ilerlerken Mustafa Kemal, İstanbul'dan değil Anadolu'dan yönetilecek bir Millî Mücadele'yi tasarlamıştır (Gürkan, 2023a, s. 90).

Kurtuluş Savaşı'nda gösterilen direniş, Anadolu halkının kadın-erkek, genç-yaşlı demeden kenetlenmesi ve bağımsızlık ruhuyla birlikte mücadele ederek şekillenmiş ve muvaffakiyete erdirilmiştir. Millî Mücadele sonunda ulaşılan zaferde ve düşmanın Anadolu topraklarından atılmasında erkekler kadar rol sahibi olan fedakâr Anadolu kadınının Cumhuriyet'in temellerinin atılmasındaki katkıları da aşikârdır.

Müzeler, sergilenen nesnelere vasıtasıyla geçmişle, günümüzle ve gelecekle bağlantı kurulması, sergilenenlerin toplanması, korunması, benzerliklerin ya da farklılıklarının anlaşılması, eğitim ve kültür aktarımlarının kavranılması gibi ortak bileşenleri kapsamının yanı sıra kişiler üzerinde hayranlık ve zevk uyandıran mekânlardır (Öztürk, 2018). Tematik müzeler ise; bir temanın, konunun ya da coğrafi bir bölgenin özelliklerini ya da içeriğini yansıtan koleksiyonlardan oluşan müzelerdir. Bununla birlikte tematik müzeleri, toplumlara özgü ve bölgesel olarak farklılaşan taşınabilir mirasları canlandırma, belgeleme, tanımlama işlevlerini sağlayan müzeler olarak da ifade etmek mümkündür (Altunöz ve Salderay, 2020 s. 1599; Hubard, 2014). Bu noktada tema olarak kabul edilen kavramların niteliğinin her müzeye göre önemli ölçüde farklılaşabileceği unutulmamalıdır (Hubard, 2014). Gelişmiş ülkelerle kıyas yapıldığında, tematik müzelerin Türkiye'de gecikmeli şekilde de olsa hızla yaygınlaşmaya başladığı söylenebilir (Öztürk, 2018). Müze çeşitliliğindeki artışla birlikte eser koleksiyonları da çeşitlenmiş farklılaşmıştır. Bunun sonucu olarak da içerik, tür ve konsept bakımından birbirinden farklı eserlerin sergilendiği çok sayıda tematik müze açılarak ziyaretçileri ağırlamaya başlamıştır (Engin, 2023 s. 285).

Bu çalışmada, önce Kurtuluş Savaşı'ndaki Millî Mücadele Dönemi'nde kahramanlık göstermiş Anadolu kadınlarına yer verilmiştir. Sonrasında tematik müze kavramı üzerinden Ankara'nın Polatlı ilçesinde 2017 yılında açılmış olan Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi araştırmaya konu edilmiş ve incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; Kurtuluş Savaşı'ndaki kadın kahramanların Millî Mücadele'ye katkıları ve bu kahramanlara ait bilgiler ışığında, tematik bir müze olan Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi'nin içeriğinin incelenerek, müze hakkındaki yorumların analiz edilmesiyle çıkarımlar elde edilmesi ve öneriler getirilmesidir. Çalışmanın bir diğer amacı da; bu tür bir tematik müzenin turizm açısından ne tür katkı sağlayacağı ve destinasyonun ürün çeşitlendirmesinde oynayacağı rol hakkında incelemede bulunmaktır. Çalışmanın önemi; Cumhuriyet'in 100. yılında Millî Mücadele'de yaşananların ve kadınların kahramanlıklarının, bu tür bir tematik müze aracılığıyla tarihe ışık tutmaya ve millî bilincin yerleşmesine hizmet etmesindeki rolünün vurgulanmasıdır. Çalışmanın özgün yönü ise; daha önce Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi'nin içeriği, işlevi ve ziyaretçilerin düşünceleriyle ilgili alanyazında daha önce yapılmış bir çalışma bulunmamasıdır.

Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında, öncelikle Kurtuluş Savaşı'nda bağımsızlık mücadelesi veren Anadolu kadınının rolü irdelenecek, daha sonra Kurtuluş Savaşı'ndaki faaliyetleri ve mücadeleleriyle en çok öne çıkan kadın kahramanlara yer verilecektir. Ardından çalışmada Millî Mücadele'de rolü olan tüm kadın kahramanlardan söz edebilmek adına haklarında kısıtlı bilgi bulunan ve isimsiz kadın kahramanlardan bahsedilecektir. Son olarak çalışmanın yöntem ve bulgular başlığında yer verilen Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi'yle ilgili bilgilere geçmeden önce konunun daha iyi anlaşılmasına hizmet edeceği düşünüldüğünden tematik müze kavramı bir başlık altında incelenecektir.

Kurtuluş Savaşı'nda Kadınların Rolü

Anadolu topraklarının yabancı kuvvetlerce adım adım işgali süreci, toplumsal açıdan Türk milletinin öncelikle kendi bölgesi olmak üzere direnişe başlaması, gönüllü olarak genç-yaşlı, kadın-erkek demeden direnişçilere ve sonrasında da düzenli orduya desteklerini fedakârca sunmasıyla geçen bir süreci ifade etmektedir.

Çok geniş perspektiften alındığında nice kahramanlık ve fedakârlık öyküleriyle bezeli Kurtuluş Savaşı'ndaki Millî Mücadele Dönemi, erkeklerin cephede gösterdiği üstün mücadelenin yanı sıra kadınların da elinden gelenin ötesinde, çoğu zaman erkeklerin görevlerini de paylaşarak ve üstlenerek bir kahramanlık sergiledikleri bir dönem olmuştur. Çalışmanın odağını oluşturması bakımından Kurtuluş Savaşı'nda kadınların üstlendiği görevlerden ve önemli rollerden bu başlık altında bahsetmek yerinde olacaktır. Savaş yıllarında kahramanlık gösteren Türk kadınlarından bazıları isimleri ve konumlarıyla ön plana çıksa da bu mücadelede önemli fedakârlıklar yapmış çok sayıda isimsiz kadın kahramanın olduğu da bilinmektedir.

Türk kadınının, tarih boyunca pek çok savaşa katılıp mücadele ettiği bilinmekle birlikte, Kurtuluş Savaşı yıllarına kadar Türk ordularında resmî bir vazifeye ve rütbeyle görev almaları söz konusu olmamıştır. Halide Edip Adıvar başta olmak üzere Fatma Seher Erden (Kara Fatma) gibi bağımsızlık ruhuyla harekete geçen kadınlar söz konusu teamüle son vererek orduya resmî askeri rütbelerle katılmıştır. Bir başka deyişle Türk kadını ilk kez Kurtuluş Savaşı'yla rütbeli olarak orduya girmiştir. Millî Mücadele'nin lideri olan Mustafa Kemal Paşa da Türk kadınlarının Millî Mücadele'deki faaliyetlerini ve kahramanlıklarını büyük takdirle karşılamıştır (Gürkan, 2023b, s. 400; Kurnaz, 1991, s. 124).

Millî Mücadele Dönemi'nde (1919-1923) Anadolu kadınları pek çok rol üstlenmiştir. Doğu, güney, batı cephelerinin yanı sıra cephe arkasında da Türk askerlerine destek verip düşmanla mücadele eden kadın kahramanlar mitingler düzenleyerek, hastabakıcılık ve hemşirelik yaparak, top, mermi taşıyarak, orduya yardımlar toplayarak, askerlerin söküklüklerini dikerek, aş-ekmek pişirerek ve bizzat silahlarla çarpışarak tüm gücüyle bağımsızlık için savaşmış ve vatanın bütünlüğünü korumaya çalışmıştır (Sarıçoban, 2017, s. 1331). İşgal bölgelerinde kadınların yabancı askerler tarafından uğradıkları saldırılar sebebiyle erkekleri göreve çağırmaları da toplumsal bir birleşmeyle halkın direnişe geçmesinde rol oynamıştır. Bununla birlikte kadınlar, dernek ve basın aracılığıyla geniş kitleleri uyandırarak halkın direnişe başlamaları hususunda da itici bir güç oluşturmuştur (Kurnaz, 1991, s. 107).

Temel olarak kadınların Kurtuluş Savaşı'na katkıları düşünüldüğünde, Kahraman Anadolu kadınının, Millî Mücadele'ye erkeklerle omuz omuza savaşarak hizmet etmiş, türlü zorluklara ve fedakârlıklara katlanmış, kimi zaman düşman askerlerine esir düşmüş, ışkence görmüş fakat tüm bu sıkıntılara rağmen bağımsızlık mücadelesinden vazgeçmemiş, savaşmaya son ana kadar devam etmiş kahraman kadınlar olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Cephe gerisindeki kadınların da bilinçli şekilde yürüttüğü faaliyetlerle savaşın yaralarını sarmışlardır

(İçli, 1992, s. 67-68). Bu özgürlük mücadelesinde sayısız kadın kahraman da şehit düşmüş ve yaralanmıştır.

Kurtuluş Savaşı'ndaki Kadın Kahramanlar

Bu başlık altında Kurtuluş Savaşı'ndaki Millî Mücadele'de gösterdikleri çabayla üstün başarılarla imza atmış olup kayıtlara ismi geçen ve ismi bilinmeyen kadın kahramanlara yer verilecektir.

Halide Edip Adıvar

1884 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiş olan Halide Edip, Batılı tarzda eğitim görmüş ve hem Kurtuluş Savaşı yıllarında hem de siyasi sahnede kendine yer bulmuş nadir Osmanlı kadınlarından biridir. Ülkenin geleceğinin şekillenmesinde rol sahibi olacak nesillerin nitelikli ve iyi şahsiyetler olabilmesi hususunda öncelikle kadınların yetiştirilmesinin gerekli olduğu düşüncesinden hareketle ilk dönem eserlerinde özellikle kadın ve çocuk eğitimine ağırlık vermiştir (Gürkan, 2023b, s. 177).

Halide Edip'in, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in işgali sonrası Fatih, Üsküdar ve Sultanahmet mitinglerinde konuşmacı olarak katılması, kamusal bir figür olarak öne çıkmasında ve işgal karşıtı hareketin bir sembolü olmasında önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte Halide Edip, Meclis-i Mebusan'ın dağılmasının ardından gizli yollarla Anadolu'ya giderek Mustafa Kemal'in önderlik ettiği Millî Mücadele hareketinin ilk sivillerinden biri olmuş ve Mustafa Kemal'in karargâhında göreve başlamıştır. Bununla birlikte İzmir'e ilk girenler arasında da yerini almıştır. Halide Edip'in erkeklerin arasında bağımsız bir kadın olarak Anadolu'da üstlendiği görevler ana hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir (Gürkan, 2023b, s. 180; Özkırmı, 2004, s. 28):

- Kızılay hastanelerinde hemşirelik yapmak,
- Anadolu'ya gizlice silah kaçırılmasında görev almak,
- Ankara'da Hakimiyet-i Millîye gazetesine yazılar yazmak, İstanbul gazetelerine gönderdiği yazılar ile işgale karşı ülkenin her tarafında direnişi örgütlemeye çalışmak,
- Millî Mücadele'nin hedef ve eylemlerini dünyaya duyurmak amacıyla Anadolu Ajansı'nın kurulmasında rol oynamak,
- Kurtuluş Savaşı'nda ileri düzeydeki İngilizcesi sayesinde Ankara'ya gelen yabancı gazetecilere ve siyasetçilere rehberlik ederek tercümanlık yapmak,
- Yunan ordusunun Anadolu'da işledikleri suçları tespit etmek amacıyla kurulan Tetkik-i Mezalim Komisyonu'nda görev almak.

Cumhuriyet tarihinde daha çok yazar kimliğiyle ön plana çıkan Halide Edip Adıvar, Cumhuriyet Dönemi'nin de önemli ve ilk yazarları arasında yer almaktadır. Halide Edip'le birlikte Cumhuriyet Dönemi'nin ön plana çıkan yazarlarından Reşat Nuri Güntekin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Tanzimat Dönemi'nde başlayan Anadolu'ya ve köy yaşamına yönelmeyi, bu dönemde daha da geliştirmiştir (Önertoy, 1998, s. 117). Halide Edip'in Kurtuluş Savaşı yılları, O'nun romanlarında toplumsallığa yönelerek vatan sevgisini ve kurtuluş ülküsünü destanlaştırmasında önemli bir rol oynar. (Özkırmı, 2004, s. 29). Cumhuriyet'in kuruluşu olan 1923 yılından 1950 yılına kadarki süreci, yapılan inkılapların toplumda benimsetilmeye ve yaşatılmaya çaba sarf edildiği bir dönem olarak nitelemek mümkündür. Bu yıllarda yazılan romanların çoğunun dönemin siyasi söylemleriyle ortak paydada seyrettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yazarların ve edebiyatın, toplumsal değişimi sağlayacak

fonksiyonu kullanılmış, estetik yönünden ziyade, toplumu etkileme rolü üzerinden yazarların ‘toplum mühendisliği’ görevi üstlenmesi de söz konusu olmuştur (Akyol Aycan, 2012, s. 173).

Halide Edip’e Kurtuluş Savaşı yıllarındaki gönüllü ve resmî hizmetlerinin karşılığı olarak savaş esnasında “onbaşı”, savaş sonrasında ise; “çavuş” rütbesi verilmiştir (Gürkan, 2023b, s. 180). Halide Edip Adıvar, hem Millî Mücadele Dönemi’nde gösterdiği çabalarla hem de edebiyat dünyasının önde gelen yazarları arasında gösterilmesi ve devrinin fikir adamlarıyla isminin sık sık yan yana gelmiş olmasıyla hakkında çokça yazılan ve söylenen bir şahsiyettir. Bunların yanı sıra Türk kadınının ilim sahasında gösterdiği başarının da bir timsali niteliğinde olup çok yönlü kişiliği ve biyografisi ile edebiyata, fikir dünyasına ve kültür tarihine olan katkıları gerek hayatı boyunca gerekse ölüm tarihi olan 9 Ocak 1964 tarihinden sonra da üzerindeki ilginin hiç eksilmemesiyle sonuçlanmıştır (Cobutoğlu, 2019, s. 39).

Kara Fatma (Fatma Seher Erden)

Erzurumlu Yusuf Ağa’nın kızı olan Fatma Seher Hanım, 4 Eylül 1919 tarihinde başlamış olan Sivas Kongresi’ne giderek Mustafa Kemal Paşa’ya orduya katılmak istediğini belirtmiş ve 700 erkeğin ve 43 kadının oluşturduğu birliği komuta etmiştir (Gürkan, 2023b, s. 400). Binbaşı Derviş Efendi’nin eşi olan Fatma Seher, Millî Mücadele’de oğluyla birlikte Kurtuluş Savaşı’na bilfiil katılarak cephelerde önemli başarılar elde etmiş bir askerdir. Mili Mücadele Dönemi’nde İzmit, Adana, Dinar, Afyonkarahisar, İzmir, Nazilli, Sarayköy ve Tire’de askerî rütbe ile vazifesini yapmıştır. Kara Fatma’nın aktif olarak savaştığı cepheler İzmit-Bursa ve İzmir cepheleri olup komuta ettiği birliğin Karşıyaka bölgesini denetim altına aldığı bilinmektedir (Gürkan, 2023b, s. 400; Sarıçoban, 2017, s. 1339-1340).

Fatma Hanım, bazı görüşlere göre, “gözü kara” olduğu için “Kara Fatma” olarak isimlendirilmiş (Gürkan, 2023b, s. 400), bazı görüşlere göre ise; 19. Yüzyıldan itibaren vatan mücadelesi veren Türk kadınlarının “Kara Fatma” adıyla anıldığı ve Millî Mücadele Dönemi’nde de vatanını korumak için mücadele veren tüm kadınların ortak adının “Kara Fatma” olduğu düşünüldüğünden bu lakabı almıştır. Tarihte ilk kez “Kara Fatma” lakaplı savaşta kahramanlık göstermiş kadınlara Kırım Savaşı’nda rastlanılmış olup Millî Mücadele Dönemi’ne kadarki savaşlarda kadın kahramanlar hep var olmuş ve “Kara Fatma” lakaplarıyla kahramanlıkları anılır olmuştur. Fatma Seher Hanım’ı da Mustafa Kemal’in “Kara Fatma” olarak çağırdığı ve “Kara Fatma” lakabının Mustafa Kemal tarafından verildiği öne sürülmektedir. Öyle ki, Millî Mücadele Dönemi’ndeki Kara Fatmaların en bilineni Fatma Seher Hanım’dır (Çalışkan, 2016, s. 78; Kutluata, 2007, s. 81; Torun Çelik, 2016, s. 131, 154).

Kurtuluş Savaşı esnasında iki kez Yunan ordusuna esir düşmüş ve her defasında tutulduğu hapisanelerden kaçmayı başarmıştır. Birinci İnönü (21 Şubat-12 Mart 1921) ve İkinci İnönü (31 Mart-1 Nisan 1921) savaşlarına katılmış olan Kara Fatma komutasındaki 18 kadının şehit olduğu kendisinin de göğsünden yaralandığı bilinmektedir. İyileşmesinin ardından Düzce çevresine asker kaçaklarını vatanî görevlerine davet etmeye gitmiş, 28 Haziran 1921 tarihinde İzmit’in düşman işgalinden kurtuluşuna kadar orada kalmıştır. Naim imzası ile gelen bir yazıda ise Fatma Seher Hanım’ın kahramanlığı açık bir şekilde takdir edilmiş ve diğer birliklere de örnek olarak gösterilmiştir. Fatma Seher Erden Kurtuluş Savaşı’nda gönüllü olarak katıldığı ordudaki vazifesine “onbaşı” rütbesiyle başlamış, kimi kaynaklara göre “teğmen” kimi kaynaklara göre ise; “üsteğmen” rütbesiyle emekli olmuştur. Tarihi kaynaklarda savaş cephelerindeki başarılarından sıklıkla söz edilmektedir (Gürkan, 2023b, s. 400; İçli, 1992, s. 67-68; Sarıçoban, 2017, s. 1340).

Millî Mücadele Dönemi’nin önemli sembollerinden biri olan Fatma Seher Hanım, kendisine “Kara Fatma” lakabını vermiş olan Mustafa Kemal Atatürk’ü Dolmabahçe Sarayı’nda birçok kez ziyaret etmiştir. Savaş sonrası yıllarda yoksulluk çeken Fatma Seher

Hanım, ömrünün son günlerini Darülaceze’de geçirmiş ve 2 Temmuz 1955 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi de askerî tören düzenlenerek defnedilmiştir (Torun Çelik, 2016, s. 153).

Diğer Kadın Kahramanlar

Kurtuluş Savaşı Dönemi’nde ön plana çıkan ve göstermiş oldukları kahramanlıklara yönelik kaynakların sayıca zenginlik arz ettiği kadın kahramanların yanı sıra cephede türlü mücadeleler ve fedakârlıklar göstermiş fakat hakkında yeterli bilgi bulunamayan kadın kahramanlar da mevcuttur. Bu kahramanlardan bazılarının isimleri; Ayşe Çavuş, Nakiye Elgün, Şerife Bacı, Müfide Ferit, Melek Reşit Hanım, Nezahet Onbaşı” olarak sıralanabilir (Aslan, 2022, s. 1029). Hakkında bazı bilgilere ulaşılabilen kadın kahramanlara ise aşağıda kısaca yer verilmiştir (Kurnaz, 1991; Sarıçoban, 2017):

1) *Asker Saime*; asıl adı Münevver Saime olup Darülfünun öğrencisiyken Kurtuluş Savaşı başladığında, Kadıköy Mitingi’nde bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmanın ardından hakkında çıkan tutuklama emri, Anadolu’ya geçmesine ve Millî Mücadele’ye katılmasına zemin teşkil etmiştir. Cephenin ardında ve istihbarat konularında çeşitli başarılar elde edilen Asker Saime, Garp cephesinde görev almıştır. Özellikle cephe gerisinde ve istihbarat işlerinde önemli başarılar göstermiştir. Asker lakabını arkadaşları vermiş olup savaşın ardından öğretmen olmuştur.

2) *Kılavuz Hatice*; Millî Mücadele’ye Pozantı’da katılmıştır. Kumcu Veli ile birlikte 8 Mayıs 1920 tarihinde gece vakti Fransız kuvvetlerine kılavuzluk eder gibi görünerek Fransızları, Türk ordusunun ateş hattı içerisine sokmuştur. Bu sırada Kılavuz Hatice kaçarak Türk tarafına geçmiş ve Fransız askerleri esir edilmiştir.

3) *Halime Çavuş*; savaş mühimmatları taşıyan yardım kollarında görev almış, İnebolu’dan Ankara’ya ve Sakarya’ya savaş gereçlerinin getirilmesinde olağanüstü özveri göstermiştir. 9 Haziran 1921 tarihinde Panter ve Kılıç isimli Yunan Zırhlısı İnebolu’ya bombardıman düzenlediğinde Halime Çavuş ayağından yaralanmıştır. İstiklal madalyası ve çavuşluk rütbesiyle ödüllendirilmiştir.

4) *Nazife Kadın*; Bigadiç ilçesindeki Bozbük köyünden güneye sevk edilmiş Halil Efe müfrezesinin Ulus dağ etekleri üzerindeki karargâha ekmek, su taşımıştır. Nazife kadın, Türk askerlerinin yerini Yunan askerlere söylemediğinden ötürü Yunanlılar tarafından vahşice fırına atılmış ve şehit edilmiştir.

5) *Süreyya Sülün Hanım*; Vanlı olup Başkale ilçesine bağlı Erek kasabesindeki beş yüz kişiden oluşan bir çeteye dâhil olmuştur. Murat Irmağı civarında bir buçuk ay boyunca düşmanla çarpışıp Karaköse’de Zivervey taburuna katılmıştır. Yaralandığı zaman Erzurum’a dönmüştür.

6) *Nezahat Hanım*; 70. Alay Komutanı Hafız Halit Bey’in kızı olup Gördes ve İnönü’deki meydan muharebelerine katılmıştır. Sekiz yaşındayken öksüz kaldığı için babasının yanında cephelerde bulunmuştur. Cephedeki askerlere çeşitli hizmetlerde bulunarak cesaret vermiştir.

7) *Binbaşı Ayşe*; aslen Selanikli olup 15 Mayıs 1919’da İzmir, Yunanlılar tarafından işgal edildiğinde ilk direnişçiler arasında yerini almıştır. Aydın’da oluşturduğu çeteye birlikte Köpekçi Nuri Efe’nin çetesine katılmıştır. İzmir’e ilk giren birlikler arasında yer alan Binbaşı Ayşe, Kurtuluş Savaşı’nın başından sonuna kadar direnişte bulunmuş ve yaralanmış, ardından tekrar müfrezesine dönmüştür.

8) *Mudurnulu Fatma Kadın*; I. İnönü Savaşı’nda oğlu İsmail’in birliğinden kaçıp asker firarisi olarak eve dönüşünü kabul etmeyerek oğlunu orduya geri teslim etmiştir. Oğluna, O’nu

saklayarak vatana ihanet etmesinin mümkün olmadığını ve vatanî hizmetini yerine getirmediği taktirde O’nu hain olarak görüp evlat olarak da tanımayacağını söyleyen Mudurnulu Fatma Kadın, Anadolu kadınlarının Millî Mücadele’deki vefakârlıklarına ve çektiği cefalara da bir örnek teşkil etmiştir.

9) *Gördesli Makbule*; henüz bir yıllık evliyken eşinin yanında savaşa katılmıştır. 1922 yılında Manisa-Kocayayla’da gerçekleşen bir çatışma esnasında çete için cesaret olması amacıyla hızlı şekilde öne atılarak şehit olmuştur.

10) *Tayyar Rahmiye*; Güney Cephesi’nde 9. Tümen’deki bir müfrezinin gönüllü komutanlığını yaparak Osmanlı’da Fransızlara saldırmak için 1 Temmuz 1920 tarihinde harekete geçmiştir. Askerler duraklayınca ise; “ben kadın olduğum halde ayakta duruyorum da, siz erkek olduğunuz halde yerlerde sürünmekten utanmıyor musunuz?” sözleriyle askerlere cesaret vermiştir. Tayyar Rahmiye Fransız karargâhının ele geçirildiğini göremeden şehit olmuştur. Fransız karargâhının alınmasıyla seksen adet tüfek, iki adet makinalı tüfek ele geçirilmiştir.

10) *Maraşlı bir hanım*, Bitlis defterdarının eşi olup Maraş’ta bulunan Kayabaşı Mahallesi’nde ikamet etmiş, tam adı kayıtlara geçmemiştir. Maraş’taki Fransızların ve orada yaşayan yerli Ermenilerin, Müslüman kadınlara saldırılarına dayanamamış ve ateş açmıştır. Akşama kadar çarpışarak sekiz kişiyi öldüren hanım, birçok kişiyi de yaralanmış ve akşam karanlığında erkek kıyafetleri giyerek Türk askerlerine katılmıştır.

İsmi geçen kadın kahramanların haricinde Kurtuluş Savaşı’nda Millî Mücadele’ye katılarak çeşitli başarılarla imza attıkları için madalya verilen on iki kadın kahraman ise; Ali Kızı Ayşe, Ali Kızı Alime, Besim Kızı Şükriye, Hacı Mustafa Kızı Fatma, Hacı Osman Kızı Fatma, Kara Bektaş Kızı Fatma, Mehmet Ali Kızı Hafize, Mehmet Kızı Ümmühan, Molla Hasan Kızı Fatma, Molla İbrahim Kızı Fatma, Musa Kızı Ayşe, Veli Onbaşı Kızı Ayşe’dir (İnan’dan akt. Kurnaz, 1991, s. 124).

Kurtuluş Savaşı’nın elbette nice isimsiz kadın kahramanları da mevcuttur. Bu kahramanların isimleri, günümüzde resmî kayıtlara geçmemiş olsa da Türk kadınının fedakârlığının ve bağımsızlık için gösterdiği mücadele ruhunun yaşamasında ve yaşatılmasında, her biri bir timsal olarak Cumhuriyet’in temellerindeki varlığını sonsuza dek sürdürmektedir.

Tematik Müzeler

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından müze; “somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, toplumun hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kurum” olarak tanımlanmaktadır. Müzeler kamuya açık, erişilebilir özelliği ve kapsayıcı çeşitliliği ile sürdürülebilirlik olgusunun benimsenmesine teşvik ederek eğitim, eğlence ve bilgi paylaşımı hususunda ziyaretçilerle iletişim kurmakta ve farklı deneyimler sunmaktadır (ICOM, 2023).

Temel olarak bir konu, olay ya da bir uzmanlık alanı odağında hazırlanan ve ziyarete açılan müzeler “tematik müze” olarak adlandırılır. Tematik müzeler, özel kurum ve kuruluşlar tarafından açılacağı gibi kamu destekli olarak da açılabilir (Yavuz, 2017, s. 265, 273). Dünyada ve Türkiye’de satranç, araba, pul, peynir, kadın, çocuk gibi oldukça farklılık ve çeşitlilik arz eden temalar odağında oluşturulmuş pek çok tematik müze bulunmaktadır. Sosyal açıdan halka birtakım etkinlikler ve tematik aktiviteler sunan müzeler, çok sayıda ziyaretçi ağırlamasıyla, yerel toplumun kalkınması, istihdam fırsatları yaratılması, ekonomik büyüme, çevrenin korunması ve toplumsal refaha olumlu katkılar sağlanması gibi pek çok işleve sahiptir. Bununla birlikte tematik müzeler ilgili konuların; anlaşılması, toplumdaki rollerinin farkına

varılması ve katkılarının yakından incelenmesi gibi işlevler de görerek ziyaretçilere çok boyutlu bakış açıları sunmaktadır (Panagiotis ve Stavros, 2021, s. 48-49). Yine de destinasyonların yapaylaşması, ticarileşmesi ve tek tip forma bürünmesi; turizm faaliyetleri vasıtasıyla toplumsal kültür edinim/kültürleme sürecini büyük ölçüde kayba uğramaktadır (Erdoğan, 2022). Bu olumsuzluğun önüne geçilmesinde gerek kültürün öğrenilmesi hususunda gerekse geçmişe yabancılaşmanın aşılmasında, tematik müzelerin teşkil ettiği önem net bir şekilde kendini göstermektedir (Yamaç Erdoğan ve Erdoğan, 2022).

Alanyazına bakıldığında tematik müzelerle ilgili farklı açılardan ele alınmış pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların özellikle müzelerin temaları açısından farklılaştığı görülmektedir. Hubart (2014), tematik müze eğitimini ele aldığı çalışmada, müzelerde seçilen temaların ya da temaların yokluğunun ziyaretçilerin eserlerle etkileşime girmesiyle bireysel sanat eserlerinin hayat bulma biçimini şekillendirdiğini tespit etmiştir. Kabassi ve Martinis (2017), tematik müzelerin web sitelerini analiz ettiği çalışmada, Yunanistan'daki tematik zeytin ve zeytinyağı müzelerinin web sitelerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Çalışmada yazarlar, özellikle kültür turistlerini çekmede teknolojiyi doğru kullanmanın ve avantajları değerlendirme deneylerinin yapılmasının önemini altını çizmiştir. Öztürk (2018), tematik bir müze olarak müzik müzelerini ele almış ve müzik müzelerinde genel olarak çalgıların sergilendiğini ya da müzikle alakalı obje koleksiyonlarına yer verildiğini belirtmiştir. Bu kapsamda Bursa Enerji Müzesi'ndeki müzik deneyimini aktararak müzelerin eğitim işlevini irdelemiştir. Gül (2022), gastronomi teması çerçevesinde Kahramanmaraş Tematik Mutfak Müzesi ve Dondurma Müzesi'ni incelediği çalışmada; gastronomi temasıyla kurulmuş müzelerin önemine vurgu yaparak bu tür müzelerin gastronomi turizmi açısından bir çekicilik unsuru oluşturduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte gastronomi temalı müzelerin somut olmayan kültürel mirasın korunması ve aktarılması hususunda da önemli bir role sahip olduğunun altını çizmiştir. Altunöz ve Salderay (2020) tematik bir müze olarak Malta Şövalyeleri Yerel Tarih Müzesi'ni incelediği çalışmada, üç boyutlu figürlerin, görsel içeriklerin ve işitsel sunuların gizli propaganda çağrıştırmalı özellikler içerdiğini tespit etmiş ve tematik müzelerin içerik bakımından din, ırk, kültür gibi yapılar üzerinden ayrımcılık tutumuna yer vermeyecek biçimde objektif bakış açısıyla sunulması gerektiğini önermiştir. Ayrıca müzelerin eğitsel işlevine de vurgu yapan yazarlar, müzede bilimsel ve etik değerlerin gözetilerek sunumun yeniden ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Panagiotis ve Stavros (2021) tematik müzelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uyum sağlayabilmesi hususunda yenilikçi yollar araştırdığı çalışmada, tematik müze turizminin sürdürülebilirliğinin, bir bölgenin sosyal, ekonomik ve kültürel ortamının korunmasının sağlanması ışığında gelişeceğini ifade etmiştir.

Ceyhun Sezgin ve Akbıyık (2021) çalışmada dünyadaki gastronomi müzelerini tematik olarak incelemiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İtalya'nın gastronomi müzeleri açısından oldukça farklılık ve çeşitlilik arz ettiğini, Akdeniz ve çevre ülkelerinde ise zeytinyağı müzelerinin sayıca çok olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte yazarlar, gastronomi müzelerinin sahip oldukları turizm potansiyeli bakımından destinasyon pazarlamasında da önemli bir çekicilik unsuru olduğunu vurgulamıştır. Aslan ve Gangal (2023); taşkınlarla ve çeşitli doğal afetlerle ilgili interaktif uygulama ve görsel sunuların yer aldığı tematik bir müze olan Taşkın Müzesi'yle ilgili hazırladığı çalışmada, müzenin dünyadaki ilk taşkın müzesi olduğunu ve ziyaretçilere farklı deneyimler sunarak bilgi ve farkındalık sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca yazarlar, müzenin deneyimsel ve katılımcı öğrenmeyi de kolaylaştırdığını vurgulamıştır. Engin (2023), tematik bir müze olan Malatya Radyo Gramofon Müzesi'ni incelemiş ve müzenin sergilediği eserler ve geçmişe ışık tutarak ziyaretçilere yaşattığı nostaljik deneyimlerle aktardığı mesaj bakımından bölgede yer alan diğer müze

türlerinden ayrıştığını belirlemiştir. Atalay Tohumcu ve Saatçı Savsa (2023), tematik bir müze olarak Ayvalık Zeytin Müzesi'ni incelemiş olup müzedeki sergileme biçimleri üzerinde durmuştur. Yazarlar çalışmada müzenin, gastronomik olarak kültürel miras ve sürdürülebilirlik hususlarında ilk olma özelliğini vurgulamış ve yapılan gözlem sonucu müzede ziyaretçilere sergilenmekte olan ürünlerin hem mekânsal olarak hem de tematik olarak müzenin kuruluş amacıyla örtüştüğünü tespit etmiştir.

Bu çalışmada 2017 yılında tematik bir müze olarak açılan Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi ele alınacaktır. Ankara'nın Polatlı ve Haymana ilçelerinin sınırları içinde olan ve Millî Mücadele'nin dönüm noktalarından birini teşkil eden Sakarya Meydan Muharebesi'nin gerçekleştiği 13.850 hektarlık alan, 2015 yılında Millî Park ilân edilmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihî Millî Parkı; on dört bölümden oluşmakta olup 100 km'lik bir sahada yer almaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü, 2023). Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü kapsamında Polatlı ilçesindeki Sakarya Köyü'nde (eski adıyla Tırnaksız Köyü) yer alan Sakarya Meydan Muharebesi Tarihî Millî Parkı içerisinde şehitlikler, anıtlar, siperler ve tepelerin yanı sıra Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi de yer almaktadır. Müze, millî park içinde yer aldığından T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na değil T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı bir müze niteliği taşımaktadır. Çalışmanın devam eden başlıkları altında araştırmaya konu olan tematik müze hakkında detaylı bilgilere yer verilecektir.

Yöntem

Araştırma, iki aşamalı şekilde gerçekleştirilmiştir. Her iki aşamada da nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminin gerek esnek bir zemin arz etmesiyle derinlemesine keşif imkânı sunan gerekse içeriği anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştıran yapısı (Karataş, 2015, s. 63) araştırmanın amacına uygunluğu doğrultusunda tercih edilme sebebinin oluşturmıştır.

İlk aşamada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan açıklayıcı (tanımlayıcı) durum çalışması tekniği kullanılmak üzere, Millî Mücadele'ye erkeklerle birlikte önemli derecede katkıda bulunmuş Türk kadını gururlandırmak adına 2017 yılında Ankara'da açılan Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi ziyaret edilerek yerinde incelenmiştir. Müzenin oluşturulmasında kullanılan içeriklerin ve müzenin ortaya çıkarılma amacı ile işlevinin anlaşılması için 1 Temmuz 2023 tarihinde araştırmacı tarafından ziyaret edilen müzeyle ilgili ilk etapta yazılı ve görsel dokümanlar incelenmiştir. Ardından yerinde incelenen müzede çeşitli bilgiler not edilmiş ve fotoğraflar bulgular bölümünde sunulmak üzere kaydedilmiştir.

İkinci aşamada, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda, Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi ile ilgili Google platformu üzerinde yer alan yorumlar incelenmiştir. 21 Temmuz 2023 tarihinde müzeye ilişkin toplam 71 adet Google yorumu görüntülenebilmiştir. Bu yorumların; 36 tanesi ziyaretçilerin düşüncelerini ifade ettiği metinlerden oluşan yorumlar, 3 tanesi ziyaretçilerin müzede kaydettiği fotoğraflar ve geri kalan 32 tanesi ise puanlama amaçlı verilen yıldızlardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda 36 ziyaretçi yorumu değerlendirmeye tâbi tutulmuş olup veriler içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen 36 yorum, 2017 yılından (gün ve ay görüntülenememektedir) 21 Temmuz 2023 tarihine kadar yapılmış tüm yazılı yorumları içermektedir. İçerik analizi yapılacak yorumlar, Word dosyasına aktararak ve numaralandırılarak düz yazı hâline getirilmiştir. Yorumlar araştırmacı tarafından dikkatle okunarak araştırmanın odağını oluşturan ana tema (Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi) kapsamında kodlar ve alt kodlar oluşturulmuştur. Pilot bir kodlama yapılarak veriler kodlara ve alt kodlara işlenmiş, bu kısımda gerek duyulan bazı kodlar birleştirilerek yeniden

isimlendirilmiş ve kodlarla alt kodlar yeniden isimlendirilerek son hâl verilmiştir. Böylece ana teması Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi olan 8 tane kod, 3 tane de alt kod oluşturulmuştur. Kodlar ve alt kodlar, çevrimiçi zihin haritalama yazılımı “Mindmeister” aracılığıyla zihin haritasına aktarılmış ve ana temayla birlikte her birinin görülmesi sağlanmıştır.

Şekil 1. Ana tema-Kod-Alt Kod Zihin Haritası

Şekil 1’de yer alan zihin haritasındaki kodlara ve alt kodlara ham veriler işlenerek verilerin analiz süreci başlatılmıştır. Kodların ve alt kodların içerdiği verilerin analizinde ise; bilgisayar destekli nitel veri analiz programı ATLAS.ti kullanılmıştır. Gerekli görülen kısımlarda kod ve alt kodların içeriğinde yer alan yorumlar da analizlerdeki şeffaflığı gösterebilmek adına veri alıntıları şeklinde bulgular başlığı altında sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmanın ilk aşamasında, açıklayıcı (tanımlayıcı) durum çalışması kapsamında doküman incelemesi yapılmış ve 1 Temmuz 2023 tarihinde araştırmacı tarafından ziyaret edilen Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi yerinde incelenerek müzenin kadın kahramanlar odağında oluşturulmuş içeriğinin ve günümüz koşullarındaki işlevinin betimlemesi yapılmıştır.

Fotoğraf 1. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Millî Parkı

Ankara’nın Polatlı ilçesindeki Sakarya Köyü’nde yer alan Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Millî Parkı içerisinde tematik bir müze olan Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi Cumhuriyet’in 100 yıllık tarihi içinde 2017 yılında açılmış olup tarihe ışık tutmaktadır. Gerek Türk kadınlarının Kurtuluş Savaşı’ndaki mücadeleleri ve orduya destekleri gerekse

dönemin atmosferini yansıtan mimarisi ve müze içindeki yazılı ve görsel içerikleriyle ziyaretçilere önemli bilgiler sunarak Millî Mücadele ruhunun anlaşılmasını sağlamaya hizmet etmektedir.

Fotoğraf 2. Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi

Sakarya Meydan Muharebesi'nde Yunan ordusu hem yaptığı işgaller sırasında hem de muharebenin ardından bölgeden çekilirken Haymana, Polatlı ve Sivrihisar bölgesinde köylülere zulmetmiş, birçok insanın canına kıymış, köyleri ve sürüleri dâhi yakarak bölgeden ayrılmışlardır. Savaş sonrasında Yunan ordusunun köylerde yapmış oldukları mezalimi incelemek üzere, İsmet Paşa'nın emriyle TBMM tarafından Tetkik-i Mezalim Heyeti (Yunan Mezalimini Araştırma Komisyonu) kurulmuştur. Bu komisyonda; Halide Edip Adıvar, Yusuf Akçura ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu yer almaktadır. Komisyon üyelerinin ofis olarak kullandığı ev, muharebeler sırasında 12. Grup Karargâhı olarak da kullanılmıştır. Günümüzde ise aynı ev, Millî Mücadele'ye erkeklerle birlikte önemli boyutta katkıda bulunmuş Türk kadını onurlandırmak amacıyla müze olarak ziyaretçileri ağırlamaktadır ([Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi müze panosu], 2023).

Halide Edip Adıvar Yunan Mezalimini Araştırma Komisyonu'nda görevi yaparken bir süre şu an müze olan bu evde kalmıştır. Yazarın, Millî Mücadele Dönemi'nde yaşananları ve hatıratlarını anlattığı "Türk'ün Ateşle İmtihanı (İstiklal Savaşı Hatıratları)" adlı eserinin bir bölümünde bu evde kaldığı zamanlara şu şekilde değinmiştir:

Bir hafta kadar bir Tatar köyünde kaldım. Onları Rus saydıkları için Yunanlılar bir şey yapmamışlardı. Köy çok temiz bir yerdi. Kadınları yorgun değil, çocukları okuyup yazıyordu. Mektep hocaları vardı... (Adıvar, 2022, s. 254).

Halide Edip'in eserinde yer alan anlatımından da anlaşıldığı üzere Tatar köyü halkı işgal esnasında Rusça konuşarak Yunan zulmüne uğramaktan kurtulmuştur. Bu köyde yer alan ve şu an müze olarak ziyaret edilen ev iki katlı bir ev olup bir bahçe içinde yer almaktadır. Bahçede; sıhhiye çadırında bir yaralı ve hemşire, kağnılarla cepheye mühimmat taşıyan kadınlar, tren raylarını tamir eden kadınlar ve cepheye su taşıyan kadınlar maketlerle tasvir edilmiştir. Buradaki amaç, daha müzeye girmeden Türk kadınlarının ulusal bağımsızlık mücadelesinde ne tür zorluklara ve fedakârlıklara katlanarak bağımsızlığın kazanılmasında sahip oldukları önemli payı ziyaretçilere aktarabilmektir.

Fotoğraf 3. Müze Bahçesi Kadın Kahramanların Tasvirleri

Eve girildiğinde ise; giriş katta mutfak, tekâlifi millîye odası, cephe gerisi odası yer almaktadır. Ahşap merdivenlerden üst kata çıkıldığında müzede; iki Yunan askeri ve Türk bir köylünün yer aldığı Yunan mezaliminin tasvir edildiği bir oda, Tetkik-i Mezalim Heyeti Odası, Halide Edip Adıvar odası ve sergi odası yer almaktadır. Yunan mezalimi tasvirinde; iki Yunan askerinin bir Türk köylüsünün vahşi bir şekilde canını alması o döneme ait gerçek bir fotoğraftan yola çıkılarak maketlerle canlandırılmış olsa da çocuk ziyaretçilerin de müzeyi ziyaret etmesi düşüncesinden hareketle bu tasvir yumuşatılmıştır.

Tetkik-i Mezalim Heyeti odasında; bir ahşap masa etrafında, Halide Edip Adıvar, Yusuf Akçura, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve bir subayın görevleri esnasındaki bir tasvir maketlerle ziyaretçilere sunulmaktadır. Halide Edip Adıvar odasında da masa başında Halide Edip'in bir maketi yer almakta olup odaya girildiğinde bir fon müziği eşliğinde kadınlara seslendiği ve onları millî mücadeleye katılmaya, destek olmaya teşvik ettiği bir ses kaydı duyulmaktadır. Sergi odasında; kahraman kadınlarının fotoğrafları, belgeler ve Türk kadınının cephede verdiği mücadelenin görüntülerinin yer aldığı anlatımlı bir video yayınlanmaktadır.

Fotoğraf 4. Tetkik-i Mezalim Heyeti Odası

Müzenin ikinci katında odaların açıldığı orta alanda ise duvarlarda çok sayıda belgeler çerçeveletilerek asılmış durumdadır. Tekâlifi millîye emirleri, orduya gönderilen telgraflar, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya mareşal rütbesi ve gazi unvanı verilmesi hakkındaki

kanun teklifi gibi önemli belgelerin yanı sıra cephede çarpışan askerlerin ve cepheye destek sağlayan kadın kahramanların fotoğrafları sergilenmektedir. Bu fotoğraflar arasında Sakarya Meydan Muharebesi'nde savaşan Türk kadını Kara Fatma başta olmak üzere, cephede silahlarıyla çarpışan Türk kadınlarının, müzenin bahçesinde maketlerle tasvir edilen demiryolu yapımında çalışan Türk kadınlarının ve cepheye mühimmat taşıyan Türk kadınlarının gerçek fotoğrafları ziyaretçilere sergilenmektedir. Orta alanda ziyaretçilerin anı defterine duygu ve düşüncelerini yazması için koyulmuş bir masa ve sandalye de yer almaktadır.

Fotoğraf 5. Cephedeki Kahraman Türk Kadınları

1 Temmuz 2023 tarihinde yerinde ziyaret edilen ve incelenen müzede, araştırmacı tarafından kaydedilen yazılı ve görsel belgeler ve bilgiler kapsamında Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi'nin içeriğini ve bu tür bir tematik müzenin günümüzdeki işlevini açıklayan notlar kaydedilmiştir. Kurtuluş Savaşı'ndaki kadın kahramanların rolünün de bu bilgiler ışığında değerlendirilmesi ve irdelenmesi bu bölümün kapsamını aştığından, sonuç ve öneriler başlığı altında daha geniş şekilde irdelenecektir.

Araştırmanın ikinci aşamasında, içerik analizi yapmak üzere, bilgisayar destekli nitel veri analiz programı ATLAS.ti vasıtasıyla analize tâbi tutulan yorumlardan kelime bulutu oluşturulmuştur. En az 5 kez tekrar eden kelimelerin dâhil edildiği kelime bulutu Şekil 2'de yer almaktadır. Bu kapsamda yorumlarda en fazla "turizm" kelimesi tekrar etmiştir.

Şekil 2. Kelime Bulutu

Tablo 1'de yer alan kod-doküman analizi incelendiğinde, analize tabi tutulan yorumlarda en fazla "memnuniyet" koduna uygun olacak ifadeler yer almaktadır. "Memnuniyet" kodunun alt kodları olan "beğeni", "mutluluk" ve "tavsiye" alt kodlarının (küçük harfle başlatılarak yazılması, kodlardan ayrılarak alt kod olduğunun anlaşılması içindir) kimi zaman birlikte ortak kodlanması sebebiyle frekans toplamı "memnuniyet" üst çatısında 28 yerine 23 olarak çıkmıştır. Bunları takiben "turizm" ve "tarihe ışık tutma" kodları da yorumlarda müze ile ilgili olarak en çok vurgulanan ifadeleri içermektedir.

Tablo 1. Kod-Doküman Analizi

	35	
● ◆ Hizmet Yetersizliği	4	4 3,77%
● ◆ Kahramanlık	6	6 5,66%
● ◆ Memnuniyet	23	23 21,70%
● ◆ Memnuniyet: beğeni	12	12 11,32%
● ◆ Memnuniyet: mutluluk	2	2 1,89%
● ◆ Memnuniyet: tavsiye	14	14 13,21%
● ◆ Millî Mücadele	9	9 8,49%
● ◆ Personel	4	4 3,77%
● ◆ Tarihe Işık Tutma	13	13 12,26%
● ◆ Turizm	17	17 16,04%
● ◆ Ücretsiz Giriş	2	2 1,89%
Totals		106 100,00%

Verilerin şeffaflığını sağlamak adına, frekans değeri en yüksek çıkan kodlara işlenen yorumlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir. Yorumlar, Word dosyasına aktarılarak ayrı ayrı numaralandırıldığı için her veri alıntısının başına, yorum olduğunun anlaşılmasını sağlaması bakımından “yorum” kelimesini kısaltmak amacıyla “Y” harfi ve numarası eklenmiştir.

Memnuniyet

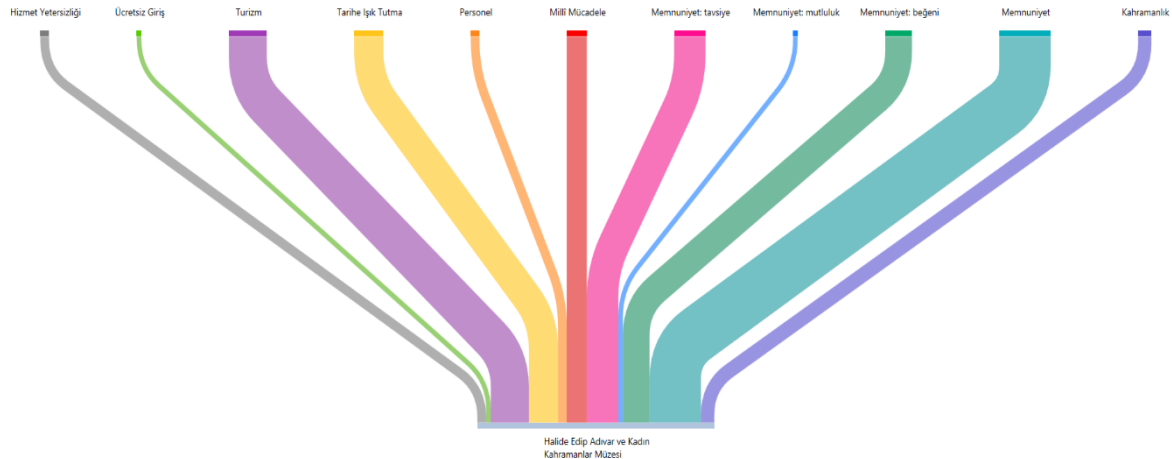
Y25: “Çok güzel bir başlangıç olmuş millî mücadelemizin yaşatılması adına. Devamını ve daha fazlasını bekliyoruz.”

Turizm

Y18: “Ankara'ya bu kadar yakın. Herkesin görmesi gereken bir müze. Ben ilk görüşte basit bir yer sandım. Ama gezince etkilendim. Emeği geçenlerden Allah razı olsun. Çok emek vermişler.”

Tarihe Işık Tutma

Y29: “Çok güzel düzenlemiş. Tarihi yeniden yaşamak için gerekli. Emeği geçenleri kutluyorum.”

Şekil 3. Kod-Doküman Sankey Diyagramı

Şekil 3'te Kod-Doküman Sankey Diyagramı yer almaktadır. “Sankey” ismi; İrlandalı bir kaptan olan Matthew Henry Phineas Riall Sankey'den gelmektedir. Sankey, 1898 yılında bir buhar motorundaki enerji verimliliğinin gösteriminde bugün kullanılan Sankey diyagramına benzer bir diyagram kullanmıştır. Sankey diyagramı farklı disiplinlerce kullanılan, verilerin net ve kolay anlaşılır olmasını sağlayan bir görselleştirme aracıdır (ATLAS.ti, 2023). Şekil 3'teki Kod-Doküman Sankey diyagramında, şeritler farklı renklerde ve kalınlıklarda görselleştirilmiştir. Verilerin kodlama sıklığı ya da tekrarının yüksek oluşu ilgili kodu temsil eden şeridin kalın olarak görselleşmesini sağlarken, az sayıda kodlanan verilerin yer aldığı kodlar ince şeritler şeklinde görselleştirilmiştir. Tablo 1'den yola çıkılarak en çok kodlanan ifadelerle ilişkin veri alıntıları yukarıdaki kısımda verildiğinden, Kod-Doküman Sankey Diyagramı kapsamında da en az kodlanan ve ince şeritler hâlinde görülen “Ücretsiz Giriş”, “Personel” ve “Hizmet yetersizliği” kodlarına işlenen veri alıntılarında aşağıda yer verilmiştir:

Ücretsiz Giriş

Y9: “Ücretsiz gezilen içinde bölümü heykellerin ve ses efektlerinin bulunduğu bir müze. Çok kapsamlı olmasa da yakındaki şehitlik ile beraber gezilebilir.”

Y27: “Polatlı ya gelerseniz mutlaka uğrayın. Ücretsizdir.”

Personel

Y10: “Müzedeki özellikle "kahraman Türk kadını" adına daha birçok şey yapılabilir. Müzenin gayet nazik bir görevlisi var.”

Y24: “Gayet güzel bir yer. Görevli arkadaş çok ilgiliydi. Kendisine çok teşekkür ederim.”

Hizmet Yetersizliği

Y15: “Henüz tamamlanmamış, özellikle resim ve yazılı materyaller ile desteklenmesi faydalı olur.”

Y26: “Cumartesi 11.00’de gittik kapıda asma kilit telefon yok bir şey yok. Hiç gidip vakit kaybetmeyin.”

Tablo 2. Kod Ortak Oluşum Tablosu

	◆ Hizmet Yetersizliği ④ 4	◆ Kahramanlık ⑥ 6	◆ Memnuniyet ② 23	◆ Millî Mücadele ⑨ 9	◆ Personel ④ 4	◆ Tarihe İlişkin Tutma ⑬ 13	◆ Turizm ⑰ 17	◆ Ücretsiz Giriş ② 2
◆ Hizmet Yetersizliği ④ 4					2			
◆ Kahramanlık ⑥ 6			2	3	1	2	3	
◆ Memnuniyet ② 23		2		6	1	10	14	1
◆ Millî Mücadele ⑨ 9		3	6			6	4	
◆ Personel ④ 4	2	1	1				2	
◆ Tarihe İlişkin Tutma ⑬ 13		2	10	6			4	
◆ Turizm ⑰ 17		3	14	4	2	4		2
◆ Ücretsiz Giriş ② 2			1				2	

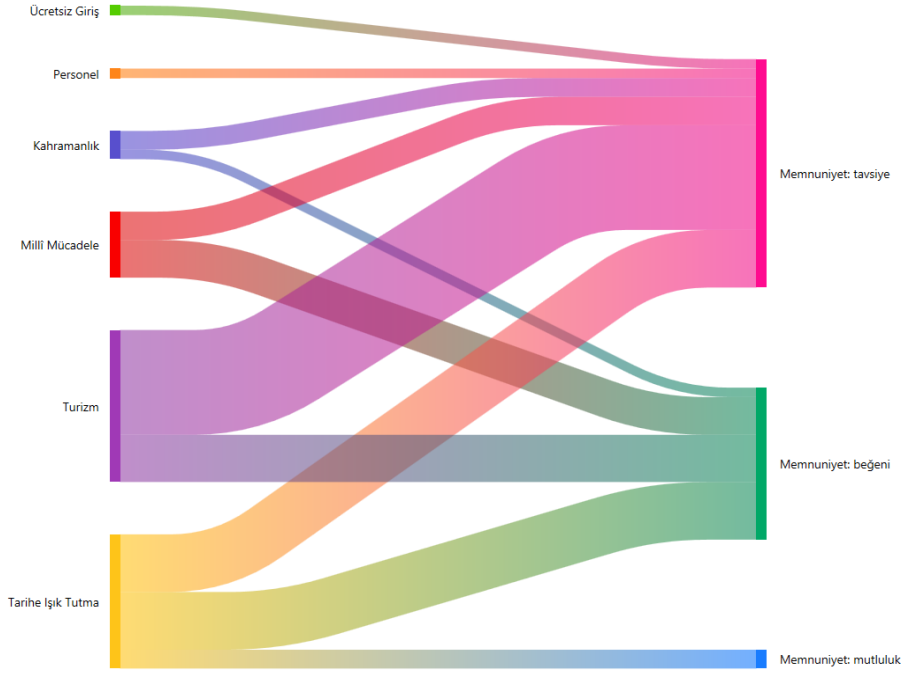
Tablo 2’de, arasında ilişki bulunan kodların birlikte kodlanma sayıları yer almaktadır. Mavi renk ile gösterilen koyu bölgeler, en yüksek ilişkili kodların kesiştiği hücreleri işaret etmektedir. Kodlar arası ilişkinin yüksekte aza doğru gidişi de koyu maviden daha açık tonlara doğru kademeli olarak görülebilmektedir. Koyu renk tonunda gösterilen en yüksek ilişkili kodlar çapraz olarak “Turizm” ile “Memnuniyet” kodları arasında çıkmıştır. Bir başka deyişle; “Turizm” ve “Memnuniyet” kodları (“beğeni”, “mutluluk” ve “tavsiye” alt kodlarıyla) en çok ortak kodlanmış olan kodlardır. Ziyaretçilerin hem turizm hem de beğenileri, mutlulukları ve tavsiyeleri kapsamında memnuniyetlerini ifade ettikleri yorumlarla ilgili veri alıntılarında birkaçı şunlardır:

“Turizm” & “Memnuniyet”:

Y7: “Çok şirin güzel bir köyün içerisinde yapılmış, millî mücadele ve meydan muhaberesinden sonra Yunan mezalimini araştırmak için kurulan komisyonu anlatan tematik yer.”

Y8: “Polatlı’nın Sakarya köyünde olan müze Sakarya savaşı sırasında sivil halkın askerlerimize nasıl destek verdiği ve tedavi merkezinin bulunduğu ve yakınında şehit mezarlarının olduğu mutlaka görülmesi gereken bir müzedir.”

Y32: “Gezip görülecek yerler arasındadır.”

Şekil 4. Kod-Alt Kod Ortak Oluşum Sankey Diyagramı

Şekil 4’te farklı renklerle kodların, alt kodlarla ortak oluşumlarının yüksekliğine göre şerit kalınlığıyla ifade edildiği “Kod-Alt Kod Ortak Oluşum Sankey Diyagramı” yer almaktadır. Buna göre; kodlar ile alt kodların ortak oluşumunda en yüksek ilişki; “Memnuniyet: tavsiye” alt kodu ile “Turizm” kodu arasında çıkmıştır. Buradan, ziyaretçilerin turistik bir deneyim olarak gerçekleştirdikleri müze ziyaretlerinden memnun kalarak başkalarına da tavsiye ettikleri yorumunu yapmak mümkündür. “Memnuniyet: beğeni” alt kodunun ise en yüksek ilişkili çıktığı kod “Tarihe Işık Tutma” kodu olarak tespit edilmiştir. Buradan da; ziyaretçilerin, müzenin tarihe ışık tutma işlevine sahip olmasına yönelik beğenilerini ifade ettikleri yorumlar bağlamında bir memnuniyet duydukları çıkarımı yapılabilir. “Memnuniyet: mutluluk” alt kodunun da sadece “Tarihe Işık Tutma” koduyla ilişkisi tespit edilmiştir. Bu da yine; ziyaretçilerin müzenin tarihe ışık tutma işlevinden mutlu olarak memnuniyet duymalarıyla açıklanabilir. Aşağıda, Şekil 4’te yer alan görselin ve yapılan çıkarımların daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla, ortak oluşumlara sahip alt kod ve kod gruplarının kaynağı olan birer veri alıntısına yer verilmiştir:

“Turizm”, “Millî Mücadele”, “Tarihe Işık Tutma” Kodları ile “Memnuniyet: tavsiye” Alt Kodu Ortak Oluşumu

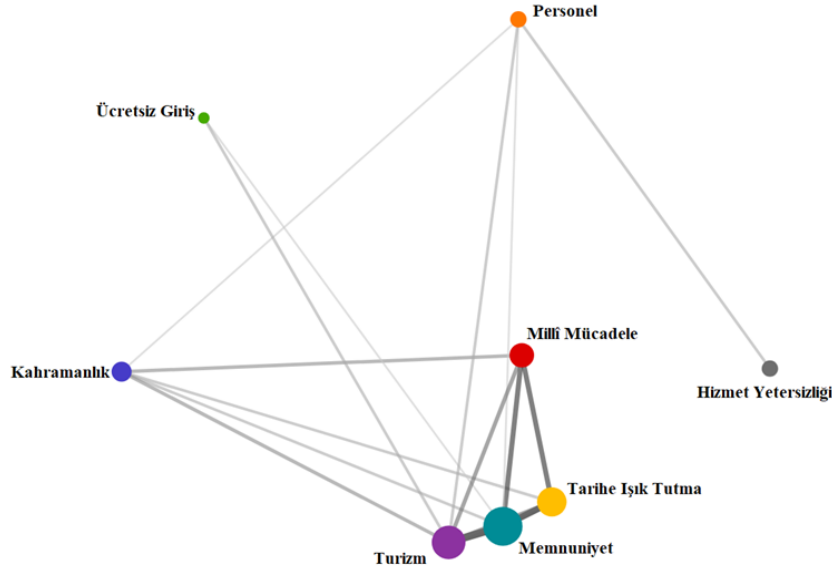
Y8: “Polatlı’nın Sakarya köyünde olan müze Sakarya savaşı sırasında sivil halkın askerlerimize nasıl destek verdiği ve tedavi merkezinin bulunduğu ve yakınında şehit mezarlarının olduğu mutlaka görülmesi gereken bir müzedir.”

“Millî Mücadele”, “Tarihe Işık Tutma” Kodları ile “Memnuniyet: beğeni” Alt Kodu Ortak Oluşumu

Y2: “Sakarya Meydan Muharebesi Milli Parkı Alanı 12. Grup Şehitliği ve buradaki Halide Edip Adivar Kadın Kahramanlar Müzesi gerçekten görülmeye değer bir müze olmuş durumda. Büyük ölçüde tamamlanmaya yakın olan müze, savaşın olduğu topraklarda olması nedeniyle ayrı anlam taşıyor. Çünkü aynı müze Ankara’da ve Anıtkabir’de de olabilirdi. Tıpkı Duatepe ve Kartaltepe’deki Mehmetçik gibi burası tamamlayıcı bir parçadır.”

“Tarihe Işık Tutma” Kodu ile “Memnuniyet: mutluluk” ve “Memnuniyet: tavsiye” Alt Kodları Ortak Oluşumu

Y4: “Bu ev benim dedemin evi. Sakarya Savaşı sırasında dedem evini karargâh olarak hizmete açmış. Halide Edip Adivar ve birçok komutan bu evde günlerce kalmışlar. Bizler torunları ve çocukları olarak bu evi müze olması kaydıyla bağışladık. Şu anda müze haline getirilmesinden de büyük onur ve gurur duyuyoruz. Fotoğraflarda görülen kişi annem, 88 yaşında doğup-büyüdüğü evinin bu halini görünce gözyaşlarını tutamadı Mutluluktan... Gezdiğiniz de gerçekten insanın tüyleri ürperiyor. Emeği geçen herkesin eline sağlık... Başta Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere tüm şehit ve gazilerimizin ruhları şad olsun.”

Grafik 1. Kodların Ortak Oluşumu ve İlişkisel Pozisyonları

Grafik 1’de tüm kodların birbiri ile ilişkisinin yanı sıra ilişkisel pozisyonları yer almaktadır. En yüksek ilişkili kodlar arasındaki çizgiler daha kalın olarak görselleştirilmiştir. Bu kapsamda en yoğun ilişkinin “Turizm”, “Memnuniyet”, “Tarihe Işık Tutma” ve “Millî Mücadele” kodları arasında olduğunu görmek mümkündür. “Hizmet Yetersizliği” kodu yalnızca “Personel” kodu ile ilişkili çıkmıştır. Bu durumun sebebi, hizmet yetersizliğine işaret edilen bir yorumda personelin de yetersiz olduğunun vurgulanması sebebiyle her iki kodun ortak kodlanmasıdır. Bahsi geçen yorum şu şekildedir:

Y31: “Özenle elden geçirilip, yetkin elemanlarla ve değerli materyallerle donatılmalı.”

“Kodların Ortak Oluşumu ve İlişkisel Pozisyonları” grafiğine göre, “Hizmet Yetersizliği” kodu haricinde diğer tüm kodların birbiri ile doğrudan ya da dolaylı/yüksek ya da düşük olmak üzere ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Yine kodları işaret eden renklerin şeklinin büyüklüğü de, kodun içeriğinin ne kadar veri ile yüklü olduğunu bir başka deyişle en çok verinin o koda işlendiğinin bir göstergesidir. Bu bakımdan en çok kodlamanın yapıldığı kod, alt kodlarıyla birlikte “Memnuniyet” kodu iken (F: 23; %21,7) en az kodlamanın yapıldığı kod ise “Ücretsiz Giriş” kodu (F:2, %1,89) olarak tespit edilmiştir.

Bu başlık altında iki aşamalı bir nitel veri analizi yürütülmüştür. İlk aşamada araştırmacı tarafından yerinde ziyaret edilen Halide Edip Adivar ve Kadın Kahramanlar Müzesi ile ilgili açıklayıcı (tanımlayıcı) durum çalışması tekniği kullanılarak müzenin amacı ve içeriği hakkında dokümanlar sunularak işlevi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ardından ikinci aşamada müze hakkında yapılan yorumların, bilgisayar destekli nitel veri analizi programı ATLAS.ti aracılığıyla düzenlenerek görselleştirilmesi sağlanmıştır ve içerik analizi tekniğiyle veriler analiz edilmiştir. Bir sonraki başlık altında ise bu bölümde elde edilen bulguların sonuçları değerlendirilerek öneriler sunulacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Kahraman Anadolu kadınlarının Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında, düşmanın Anadolu topraklarından atılmasında ve Cumhuriyet'in kurulmasında şüphesiz çok büyük payları vardır. Millî Mücadele Dönemi'nde halkın mücadele azmini ve gayretini diri tutmaya çalışan kadınlar, Anadolu insanının kenetlenmesinde de birer ana, eş, kardeş olarak birleştirici bir toplumsal role sahip olmuştur. Bununla birlikte Anadolu kadını, Türk halkının bağımsızlık mücadelesindeki direnişinin önemli sembollerinden biri olarak Cumhuriyet'in 100 yıllık tarihi boyunca kadınlara her alanda kahramanlıklarıyla örnek teşkil etmiş ve mücadele ateşinin sönmemesinde öncülük etmiştir.

Tematik bir müze olarak kurulmuş Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi'nin, çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında Sakarya Meydan Muharebesi Tarihî Millî Parkı içerisinde yer almasının önemli bir avantaj olduğu düşünülmektedir. Müzenin, ziyaretçiler tarafından Millî park içinde yer alan diğer tarihî alanların ziyaretiyle bütünleştirilen bir deneyim sunması, işlevinin ve içeriğinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Müzeye çevrilen evin, Halide Edip Adıvar'ın Mücadele Dönemi'ndeki bir zaman diliminde bizzat kalmış olduğu ev olması ve şahsî eşyalarıyla odasının görülebilmesi sunduğu gerçeklik deneyimiyle ziyaretçileri ayrıca etkileme potansiyeline sahiptir. Müzenin içeriğinde yer alan canlandırmalar, maketler, ses sistemi, izletilen belgeler de görsel açıdan ziyaretçilerin deneyiminin kalitesinin artmasına ve gerçeklik duygusuyla adeta zamanda bir yolculuk yaparak çeşitli duygular hissetmesine hizmet etmektedir. İçeride yer alan yazılı belge ve fotoğraflar da ziyaretçilerin gündelik hayatlarında rahatlıkla ulaşabileceği dokümanlar olmadığından ayrı bir önem taşımakta ve ilgi çekmektedir.

Müzenin giriş katındaki odalarda, cephe gerisinde ekmek-aş yapan kadınların, bahçede tren yolunu tamir eden kadınların, kağını süren, mermi taşıyan kadınların, bir çadırdaki yaralı askere hemşirelik yapan kadınların maketlerle sergilenmesi de nice isimsiz Anadolu kadınının yapmış olduğu fedakârlıkları görselleştirerek ziyaretçilere sunması bakımından önem arz etmektedir. Böylece ziyaretçilerde önemli bir farkındalık oluşması ve Türk kadınının Millî Mücadele'de verdiği emeklerin azımsanamayacak olduğu bilincinin yerleşmesi sağlanacaktır. Bunlara ek olarak, müzenin tarihe ışık tutma işleviyle birlikte bölgede gerçekleşen Yunan zulmünün anlaşılması, ne tür zorluklarla zafere ulaşılması, millî bilincin ve Cumhuriyet'in öneminin benimsenmesi de önem arz etmektedir. Geçmişte yaşanan zorluklara karşı bağımsızlık ruhuyla verilen mücadele sonucunda kadınların gerek Cumhuriyet'in temellerinin atılmasındaki katkıları gerekse bugün sahip olduğu hakları elde etme sürecinde gösterdiği fedakârlıkların içselleştirilmesinde Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi ağırlıklı bir konumda bulunarak Türk kadınını onurlandırmaktadır.

Müzeyle ilişkin yapılmış ziyaretçi yorumlarının analiz sonuçları değerlendirildiğinde ise; yorumlarda en çok tekrarlanan kelimenin "turizm" olması, çalışmanın amaçlarına da hizmet etmektedir. Nitekim çalışmanın amaçları arasında, bu türde bir tematik müzenin turizm açısından sağlayacağı katkılar ve destinasyonun ürün çeşitlendirmesinde oynayacağı rol hakkında çıkarım yapılması da yer almaktadır. Kişilerin bu tematik müzeyi ziyaret etmeleriyle yaşadıkları turizm deneyimi ve müzenin tarihe ışık tutma işlevi bir memnuniyet ortaya çıkarmaktadır. Memnuniyet kodunun alt kodları olan "beğeni", "mutluluk" ve "tavsiye" kodları da ziyaretçilerin bu turizm deneyiminden mutluluk duyduğunu, müzeyi beğendiğini ve çevresine tavsiye edeceğini ortaya çıkarmaktadır. Müze girişinin ücretsiz olması da her kesimden ziyaretçinin müzeyi görebilmesine olanak sağlamakta bu da ziyaretçilerin memnuniyet gerekçelerinden birini teşkil etmektedir. Müzeyle ilgili az sayıdaki olumsuz yorum da personel sayısının ve hizmetin yetersizliğinden ileri gelmektedir. Bu sebeple ziyaretçiler tarafından millî duygularla ziyaret edilen müzedeki eksiklerin ivedilikle giderilmesi elzemdir.

Müzenin daha çok kişi tarafından ziyaret edilmesi, destinasyonun doğal güzelliklerinin yanı sıra bu türde bir tematik müze ve içinde yer aldığı millî park sayesinde daha fazla kişi tarafından ziyaret edilmesi destinasyona da önemli katkılar sağlayacaktır. Destinasyondaki ziyaretçi sayısının artmasıyla kişilerin yeme içme, hediyelik eşya satın alma gibi taleplerini de karşılayacak işletmelerin açılmasıyla hem turist memnuniyeti arttırılmış olacak hem de yerel halka çeşitli istihdam fırsatları oluşmuş olacaktır.

Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi gibi tematik müzelerin çeşitli konular odağında sayısının arttırılması ziyaretçilerin taleplerinin karşılanmasında önem arz etmektedir. Nitekim bu tür tarihî tematik müzeler bir topluma ait bireylerin kendi kültürünü ve tarihini öğrenmesinde, geçmişiyile gurur duymasında, tarihindeki kahramanlıkları içselleştirmesinde ve pusula edinmesinde, yabancıların gözünden de kendi millî değerlerini ve geçmişteki kahramanlıkları görebilmesinde kayda değer bir işleve sahiptir. Bununla birlikte Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi'nin yaşanmışlığa sahip, tarih kokan ve kendi içinde eşsiz özelliğe sahip olması, destinasyonların çeşitlenmesinde, diğer destinasyonlardan ayrışmasında ve destinasyonun bir kimliğe sahip olmasında rol oynamaktadır. Daha geniş kapsamda ele alındığında bu tür tematik müzelerin çoğaltılmasının kültür turizmine sağlayacağı faydalar da aşikârdır. Turizmin yılın her dönemine yayılması ve mevsimselliğe bağlı kalınmamasının önünde kültür turizmi öğelerinin arttırılması önemli bir fırsattır. Kişilerin kendi geçmişine ve kültürüne yabancılaşmanın aşındırılmasında da bu tür kültür turizmi öğeleri anahtar bir turizm ürünü niteliğindedir. Yeni yapılacak çalışmalarda, tematik müzelerin ziyaretçilere, destinasyonlara ve kültür turizmine sağladığı katkıları ortaya çıkaracak ve Cumhuriyet'in kazanımlarının, Millî Mücadele Dönemi'yle ilişkilendirilecek araştırmalarla ortaya konulmasına yardımcı olacak konuların ele alınması önerilmektedir.

Kaynakça

- Adıvar, H. E. (2022). *Türk'ün ateşle imtihanı İstiklal Savaşı hatıraları*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Altunöz, A. ve Salderay, B. (2020). Müzelerde sergilenen envanterlerin propaganda amaçlı kullanımında Malta Şövalyeleri Müzesi örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (3), 1598-1607.
- Akyol Aycan, G. (2012). Erken Cumhuriyet Dönemi Türk romanlarında edebiyat algısı ve Türk edebiyatının dönemlerine bakış. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (3), 173-181.
- Aslan, E. (2023). 1003 TÜBİTAK öncelikli alanlar: Tarih eğitiminin iyileştirilmesi kapsamında tamamlanmış olan TK218 numaralı "Kadınlar da Oradaydı" başlıklı projenin tanıtımı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 22 (45), 1027-1030.
- Aslan, A. ve Gangal, M. (2023). Okul öncesi öğretmen adaylarının Taşkın Müzesi deneyimleri. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), 21-41.
- Atalay Tohumcu S. ve Saatçı Savsa, G. (2023). Ayvalık Zeytin Müzesi sergileme şekillerinin incelenmesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 11 (2), 1600-1620.
- ATLAS.ti. (2023). Visualizing the code-document table: Sankey diagram, <https://doc.atlasti.com/ManualWin.v9/CodeDocumentTable/CodeDocumentTableVisualization.html> (Erişim tarihi: 22.07.2023).
- Ceyhun Sezgin, A. ve Akbıyık, T. (2021). Dünyadaki gastronomi müzelerinin tematik analizi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 9 (1), 153-184.
- Cobutoğlu, S. A. (2019). *Ölümünün ardından Halide Edib için yazılanlar*. Kefeli A. E. (Ed.). *Halide Edib Adıvar-anma ve armağan kitapları dizisi* (s. 39-47). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

- Çalışkan, S. (2016). Cihat Burak'ın resimlerinde Türk bayrağı imgesi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (17), 75-88.
- Engin, H. (2023). Nostaljinin yaşatıldığı bir müze: Malatya Radyo Gramofon Müzesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 282-297.
- Erdoğan, Ç. (2022). McDisneyleşme odağında iç turizmin kültürlenme işlevindeki aşınma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6 (Ek.2), 104-114.
- Gül, M. (2022). Kahramanmaraş Tematik Mutfak Müzesi ve Dondurma Müzesinin gastronomi turizmi kapsamında değerlendirilmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (1), 312-334.
- Gürkan, E. S. (2023a) *Cumhuriyet'in 100 günü- inkılabın ayak sesleri*. İstanbul: Mundi Kitap.
- Gürkan, E. S. (2023b). *Cumhuriyet'in 100 ismi-büyük devrimin portreleri*. İstanbul: Mundi Kitap.
- Hubard, O. (2014). Concepts as context: Thematic museum education and its influence on meaning making. *International Journal of Art & Design Education*, 33 (1), 103-115.
- ICOM, (2023). Museum Definition. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/> (Erişim Tarihi: 11.06.2023).
- İçli, T. (1992). Atatürk ve Türk kadını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9 (25), 67-72.
- Kabassi, K. ve Martinis, A. (2017). Evaluating thematic museums' websites: The case of olive museums. *International Journal of Culture and Digital Tourism*, 4, 40-54.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 62-80.
- Kurnaz, Ş. (1991). *Cumhuriyet öncesinde Türk kadını (1839-1923)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Kutluata, Z. (2007). Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde toplumsal cinsiyet ve savaş: Kara Fatma(lar). *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 2, 73-90.
- Önertoy, O. (1998). *Cumhuriyet Döneminde roman*. İleri C. (Ed.). *Çağdaş Türk edebiyatı* (s. 115-135). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Özkırmı, A. (2004). *Türk edebiyatı tarihi cilt 1 ansiklopedik*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Öztürk, A. (2018). Müzede müzik uygulamalarına bir örnek: Bursa Enerji Müzesi. *Journal of Awareness (JoA)*, 3 (Special), 301-308.
- Panagiotis, I. ve Stavros, V. (2021). Sustainable development goals: Tourism and sustainability challenges in the case of Greek thematic museums. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 2 (11), 46-57.
- Sarıçoban, G. (2017). Milli Mücadele'de Anadolu kadını. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (4), 1331-1346.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü, 2023, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı, <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/40/Sakarya-Meydan-Muharebesi-Tarihi-Milli-Parki> (Erişim Tarihi: 25.07.2023).
- Yamaç Erdoğan, Z. ve Erdoğan, Ç. (2022). Toplumsal organlara yabancılaşmanın aşılmasında müzelerin işlevi: T.C. Polis Müzesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 10 (4), 3774-3797.
- Yavuz, S. (2017). *Müzecilik: Dünya ve Türkiye müzeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- [Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi müze panosu]. (2023, 1 Temmuz). Halide Edip Adıvar ve Kadın Kahramanlar Müzesi, Ankara, Türkiye.